

УДК 664.78:635.657

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕРОБКИ ПІДГОТОВЛЕНОГО ЗЕРНА НУТУ В КРУПІ

Шутенко Є.І., канд. техн. наук, доцент, Москвіна Н.З., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

У статті розглянуто особливості переробки зерна нуту в крупу за двома варіантами схем та різними умовами підготовки зерна.

This article discusses the features of processing of grain chickpea in cereals for the two options schemes and different conditions of preparation of grain.

Ключові слова: нут, крупи, переробка, технологічна схема.

У круп'яній промисловості України як сировину для виробництва круп сьогодні застосовують такі зернові та зернобобові культури: пшеницю, гречку, просо, овес, кукурудзу, ячмінь, рис, горох. Тому розширення асортименту продукції галузі за рахунок використання нових культур є актуальним завданням. Однією з таких культур є нут, який серед зернобобових культур за використанням у їжу посідає друге місце, а за обсягом виробництва – четверте.

Відомо, що нут має підвищеною біологічну цінність, містить значну кількість макро- і мікроелементів, вітамінів, 23–27 % білка, добре збалансованого за амінокислотним складом, який за класифікацією ФАО наближається до ідеального [1].

Слід зазначити, що нут належить до найбільш посухо- та жаростійких культур і в особливо посушливі роки, які останнім часом трапляються частіше, добре конкурює за продуктивністю з горохом. Важлива також можливість вирощування нуту без застосування інсектицидів, оскільки він не має специфічних шкідників, і, отже, підвищується його привабливість як екологічно чистої продукції.

За анатомічною будовою, фізичними, структурно-механічними властивостями нут близький до гороху. Результати проведених попередніх досліджень технологічних властивостей нуту, особливостей його лущення і шліфування, впливу режимів цих процесів на зміну кількісно-якісних характеристик отримуваних фракцій продуктів [2] дали змогу визначитись з основними характеристиками технологічних схем його підготовки і переробки в крупу: нут лущений цілий і нут лущений колений.

Розроблена технологічна схема підготовки нуту до переробки передбачає вилучення домішок за розмірами, аеродинамічними, магнітними властивостями та проведення водотеплової обробки, яка полягає у пропарюванні зерна, його короткочасному відвологуванні, сушінні та охолодженні.

Переробку підготовленого зерна проводили за двома варіантами технологічних схем (рис. 1 та 2). Кожен із зазначених варіантів включає чотири системи: дві лущильні і дві шліфувальні. Кожна лущильна або шліфувальна система передбачає лущення (шліфування) продукту та його сортuvання. В процесі сортuvання продуктів лущення і шліфування нут цілий отримували сходом сит з довгастими отворами 4,5x20 мм, нут колений – проходом сита 4,5x20 мм і сходом сита 2,2x20 мм. Мучку кормову вилучали проходом сита з дротяної сітки № 080, а лузгу – проходом сита 2,2x20 мм та сходом сита № 080. Обидва варіанти схем передбачають по дві лущильні і дві шліфувальні системи, при цьому на шліфувальній системі № 1 обробляли нут цілий, а на шліфувальній системі № 2 – нут колений. Відмінність застосованих схем полягала в особливостях спрямування розсортованих продуктів першої лущильної системи. За варіантом схеми № 1 отримані в процесі сортuvання продуктів першої лущальної системи фракції цілого і коленого нуту спрямовувались відповідно на другу лущильну і другу шліфувальну систему. За варіантом схеми № 2 обидві зазначені вище фракції спрямовували на другу лущильну систему. Тобто за варіантом схеми № 2 нут колений обробляється більш інтенсивно в порівнянні з варіантом схеми № 1. Проведення попередніх досліджень показало, що сортuvання продуктів лущення і шліфування нуту здійснюється з більшою ефективністю при використанні для вилучення найбільш крупних фракцій сит з довгастими отворами в порівнянні з еквівалентними ситами з круглими отворами.

Результати переробки нуту в крупи лущені цілі і колені за варіантами схем № 1 і № 2 наведені в таблиці.

Аналіз результатів досліджень свідчить про наявність суттєвих відмінностей у виході готової продукції та побічних продуктів за перероблення нуту, який підлягав водотепловій обробці (ВТО). З таблиці видно, що за незмінної структури технологічного процесу проведення водотеплової обробки сприяє покращенню результатів переробки, а саме: збільшенню виходу цілих круп і зменшенню виходу круп коленіх. Так, при використанні варіанта схеми № 1 за проведення ВТО вихід цілих круп збільшився на

2,7 % при одночасному зменшенні круп колених на 3,1 %. Аналогічна тенденція спостерігається і для варіанта схеми № 2.

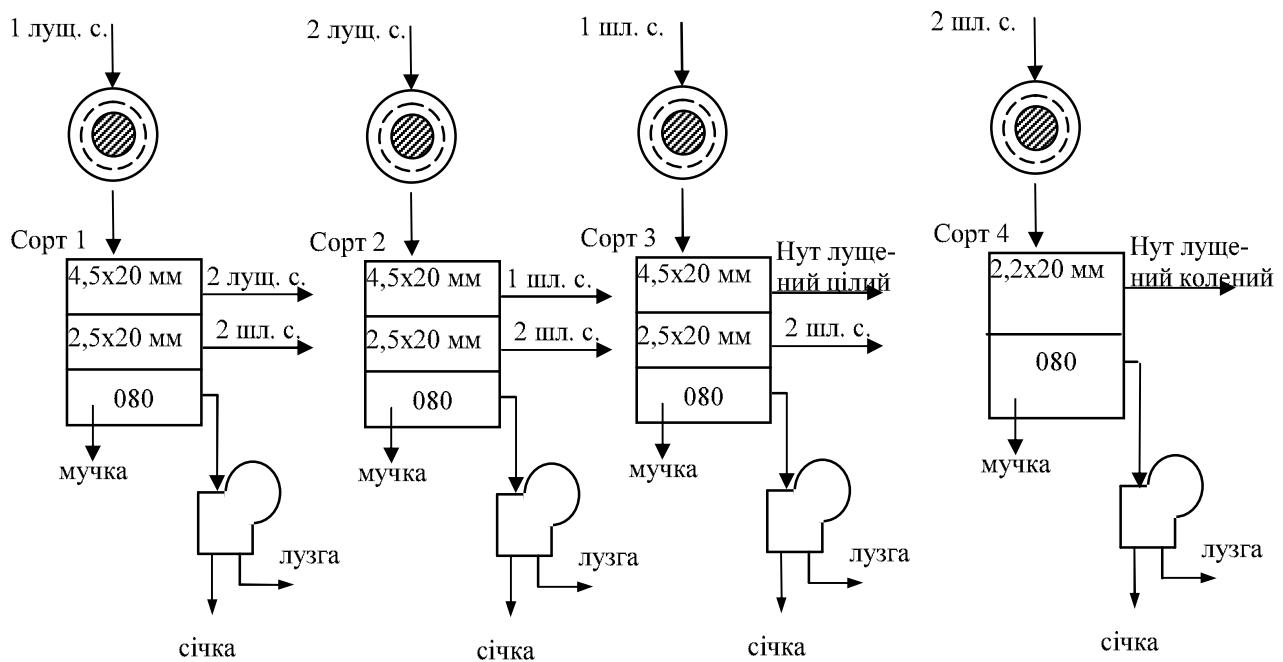

Рис. 1.– Технологічна схема переробки нуту в қрупу нут лущений цілий і колений (варіант № 1)

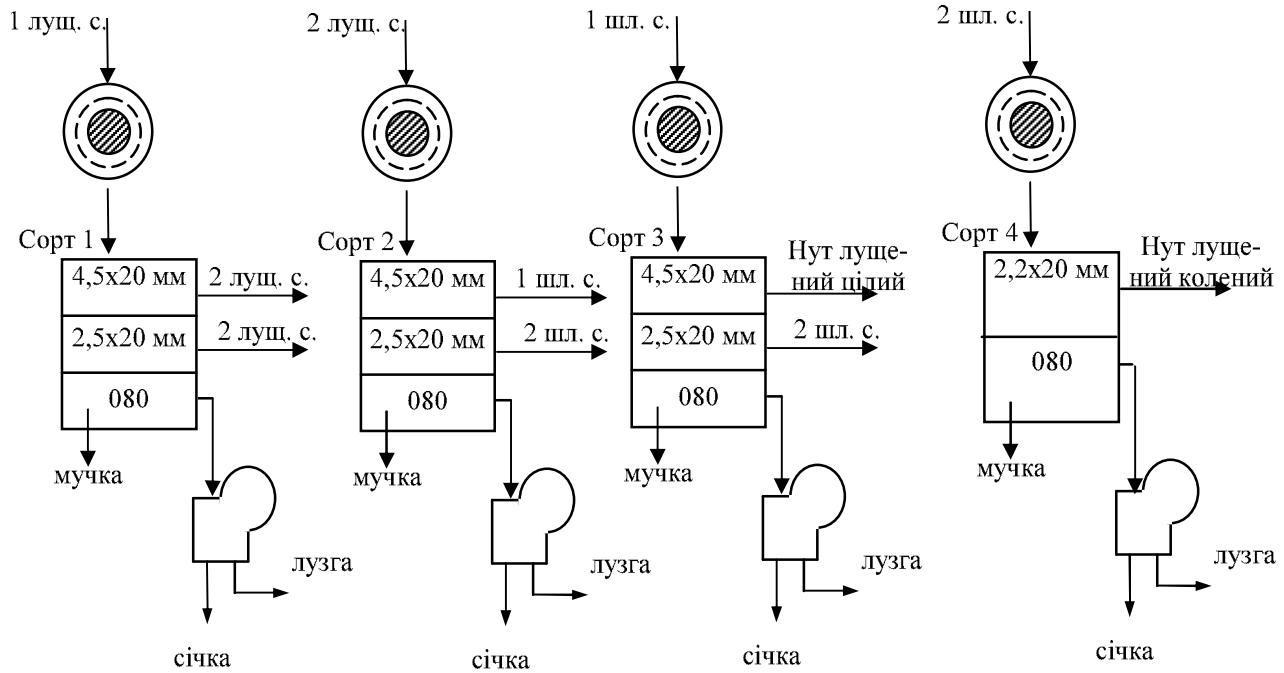

Рис. 2.– Технологічна схема переробки нуту в қрупу нут лущений цілий і колений (варіант № 2)

Таблиця результатів переробки нуту в крупи за варіантами схем № 1 і № 2

Умови підготовки зерна	Варіант схеми	Результати переробки										
		Режими лущення				Режими шліфування				Вихід готової продукції, побічних продуктів і відходів, %		
		Вихід мучки, %		Вихід подрібненого ядра, %		Вихід мучки, %		Вихід подрібненого ядра, %		Крупа нут цілий	Крупа нут коленій	Мучка, січка
Без ВТО	№1	8,9	6,5	12,1	2,4	5,9	1,2	3,8	56,8	17,1	22,5	3,6
	№2	9,7	7,8	12,0	11,8	5,3	0,5	3,7	58,0	15,0	23,3	3,7
З ВТО	№1	5,5	9,4	6,3	4,9	7,8	1,1	4,2	59,5	13,9	23,8	2,8
	№2	5,2	11,0	6,2	8,3	7,2	1,3	5,2	60,0	11,9	24,7	3,4

Таким чином, незалежно від прийнятого варіанта схеми переробки використання ВТО при підготовці нуту приводить до збільшення виходу цілих круп за незначного зниження сумарного виходу круп цілих і колених. При цьому спостерігається також збільшення виходу мучки на 0,6–0,9 %. Такий характер зміни виходу основних і побічних продуктів переробки можна пояснити тим, що проведення ВТО сприяє, з одного боку, зміцненню зв'язку між сім'ядолями зернівки, а з іншого боку, призводить до певного зниження міцності центральної частини і прискореної трансформації в мучку фрагментів найменш міцних зерен, що розкололися в процесі лущення чи шліфування.

З таблиці також видно, що при переробці нуту за варіантом схеми № 2 незалежно від умов його підготовки (використання чи невикористання водотеплової обробки) вихід мучки на другій лущильній системі збільшується на 1,3–1,5 %, що пояснюється збільшенням навантаження на дану систему за рахунок додаткового спрямування на неї нуту коленого з першої лущильної системи.

Аналізуючи особливості зміни величин виходів основних і побічних продуктів при використанні схем № 1 і № 2 за незмінних умов підготовки зерна, можна констатувати також деяке збільшення круп цілих при зменшенні круп колених для варіанта схеми № 2. Такі особливості можуть бути пояснені тим, що за використання варіанта схеми № 2 і спрямування частинок коленого нуту на другу лущильну систему на ній змінюються умови лущення. У процесі обробки суміші продуктів у голендрі менші за крупністю частинки коленого нуту в результаті самосортuvання швидше й інтенсивніше контактують з робочою поверхнею, що обертається. Це спричиняє більший ступінь їхнього подрібнення в порівнянні з цілими зернами нуту з утворенням більшої кількості мучки.

Висновки

- Проведені дослідження показали можливість виробництва круп нут лущених цілий і нут лущений колений з використанням запропонованих варіантів схеми.
- Проведення водотеплової підготовки зерна нуту сприяє збільшенню виходу круп нут лущений цілий.

Література

- Скурихін, І.М. Хіміческий состав пищевых продуктов [Текст]: справочник / І.М. Скурихін, М.Н. Волгарев. – М.: Агропромиздат, 1987. – 360 с.
- Шутенко, Є.І. Особливості лущення насіння нуту [Текст] / Є.І. Шутенко, А.О. Донець, Н.З. Москвіна, Г.С. Литянська // Зб. наукових праць ОНАХТ. – Вип. 42. – Одеса: ОНАХТ, Т. 1. – 2012, С. 35–38.